«ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ
ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2022

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ	Բնապահպանական հիմնախնդիրներ
ԱՌԱՐԿԱ	Աշխարհագրություն
ՀԵՂԻՆԱԿ	Հեղինե Անդրեասյան
ՄԱՐԶ	Արմավիր
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ	Աղավնատան Ղ. Աբգարյանի անվան միջնակարգ դպրոց

Բովանդակություն

1. Ներածություն
2. Թեմայի արդիականությունը, նպատակը, խնդիրները, նշանակությունը
3. Հիմնական բովանդակությունը
4. Եզրակացություն
5. Գրականություն ցանկ

Ն Ե Ր Ա Ծ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

Համամոլորակային հիմնախնդիրներ

Համամոլորակային հիմնախնդիրներ կամ Գլոբալ խնդիրներ՝ արդիականության համամարդկային խնդիրներ, որոնք շոշափում են ներկա և ապագա սերունդների կենսական շահերը, և որոնց լուծումը պահանջում է բազմաթիվ պետությունների համատեղ ջանքերը:

Այդ խնդիրներից կարևորներն են մեր մոլորակի բնակչության ժողովրդագրական իրավիճակի կտրուկ փոփոխությունը, շրջակա միջավայրի աղտոտումը, միջազգային ահաբեկչության ու թմրամոլության լայն տարածումը: Մեր օրերում դրանց ավելացավ նաև 2008 թվականից սկսված համաշխարհային ֆինասատնտեսական խոր ճգնաժամը:

Այդպիսի խնդիրներն անվանում են գլոբալ հիմնախնդիրներ:

Նրանց լուծումը հնարավոր է միայն բոլոր երկրների (ինչպես զարգացած և հարուստ, այնպես էլ թույլ զարգացած և աղքատ) համատեղ և նպատակասլաց ջանքերի շնորհիվ:

Գլոբալ խնդիրների օրինաչափ արդյունք են հիմնականում գիտատեխնիկական և տնտեսական առաջընթացի շեշտակի արագացման, մարդու վերափոխիչ գործունեության ընդլայման և որոկական փոփոխության, սոցիալական հակասությունների խորացման: Գլոբալ խնդիրների կարևորության համընդանուր գիտակցումը ենթադրում է համապատասխան փիլիսոփայական իմաստավորում, մասնավորապես մարդկության միասնության, մարդու պատասխանատվության, բնության հետ հասարակության ներդաշնակության անհրաժեշտության ըմբռնում:

Ժամանակակից աշխարհում համամոլորակային հիմնախնդիրների առաջացման համար կան օբեկտիվ նախադրյալներ: Դրանք այն հիմնախնդիրներ են, որոնք առնչվում են ամբողջ մարդկության կենսական շահերին: Պատահական չէ, որ արդի դարաշրջանի համար հաճախ օգտագործվում է <<համամոլորակային հիմնախնդիրների դարաշրջան>> արտահայտությունը:

Համամոլորակային են այն հիմանախնդիրները, որոնք ընդգրկում են ողջ երկրագունդը և մարդկությունը, սպառնում նրանց ներկային ու ապագային, և դրանց լուծման համար պահանջում են բոլոր ժողովուրդների ու գործողությունների միասնությունը: Իրենց բնույթով համամոլորակային հիմնախնդիրները տարբեր են, սակայն բոլորը համակված են մարդկության աշխարհագրական միասնության և կենսակայունության գաղափարով:

Մարդկության համար առավել հրատապ են հետևյալ համամոլորակային հիմնախնդիրները.

1. Խաղաղության պահպանության հիմանխնդիրը,
2. Բնապահպանական հիմանխնդիրը՝ կապված բնական միջավայրի խախտման հետ,
3. Զարգացող երկրներում բնակչության արագ աճի հետևանքով առաջացած ժողովրդագրական հիմնախնդիրը,
4. Թույլ զարգացած երկրներում հարյուր միլիոնավոր մարդկանց մշտական թերսնման և սովի հետ կապված պարենային հիմնախնդիրը,
5. Մոլորակի հանքահումքային և բնական այլ ռեսուրսների սահմանափակվածության հետ կապված էնորգետիկ և հումքային հիմնախնդիրը,
6. Նախկին գաղութների (զարգացող երկրների) հետամնացության հաղթահարման հիմնախնդիրը, որը, ցավոք, ոչ միայն չի վերանում, այլև երկրագնդի որոշ տարածաշրջաններում դրսևորվում է առավել ցայտուն,
7. Համաշխարհային օվկիանոսի հիմնախնդիրները՝ առաջին հերթին կապված նրա կենսաբանական արդյունավետության և աղտոտման հետ,
8. Տարածքային և ազգային հակամարտությունների հիմնախնդիրը,
9. Կլիմայի փոփոխության հիմնախնդիրը:

Բացի հիմնականներից, կան նաև մի շարք մասնավոր հիմնախնդիրներ, որոնք ևս շատ կարևոր են (օրինակ՝ հանցագործությունների թմրամոլությամբ ժողովրդավարության պակասի, տեխնածին աղետների, բնական աղետների և այլն): Վրջին տասնամյակներս առավել առդիական է դարձել միջաղգային ահաբեկչության հիմնախնդիրը:

Նախկին հիմնախնդիրների սրությունը և ծավալը չեն կարող համեմատվել վերջին մի քանի տասնամյակներին տեղի ունեցող գործընթացների ու երևույթների հետ: Համընդհանուր հիմնախնդիրները ծնվում են տեղային, ազգային հիմնախնդիրներից, սակայն դրանց լուծման համար պահանջվում են ոչ թե առանձին, այլ համաշխարհային հասարակության միասնական գործունեությանը: Մեր մոլորակը իր պատմության ընթացքում երբևէ չի բախվել այնպիսի հիմնախնդիրների, որոնք կան մեր օրերում: Արդեն գոյություն ունեն մարդկության բնակության տարածքի բնապահպանական հատկությունների անվերադարձ փոփոխության, ձևավորվող համաշխարհային հասարակության միասնականության խախտման և քաղաքականության ինքնաոչնչացման սպառնալիքները:

Համամոլարակային հիմնախնդիրների ուսումնասիրման ժամանակ անհրաժեշտ է հաշվի առնել արտադրողական ուժերի զարգացման ընդանուր օրինաչափություններն ու միտումները (այդ թվում՝ ԳՏՀ ազդեցությունը), սոցիալական գործոնների դերը (մոլորակի բնակչության արագ աճը, պետությունների փոխազդեցության մեծացումը):

Մարդկային գործունեության բոլոր ոլորտներում տեղի է ունեցել որակական մեծ թռիչք: Տնտեսական զարգացման տարբեր մակարդակ ունեցող երկրներում խոշորամաշտաբ տնտեսական գործունեությունը և դրա դինամիզմն իրենց հետ բերում են ոչ միայն դրական, այլև բացասական հետևանքներ այդ թվում՝

բնական ռեսուրսների կտրուկ և ոչ միշտ արդարացված սպառումը,

արտադրական գործունեության բացասական ազդեցություն շրջակա միջավայրի վրա և մարդկանց կյանքի էկոլոգիական պայմանների վատթարացումը,

արդյունաբերական զարգացած և զարգացող միջին սոցիալ-տնտեսական զարգացման մակարդակների անհամաչափության մեծացումը,

զանգվածային ոչնչացման զենքի ստեղծումը, որը սպառնում է մարդկային քաղաքականությանը:

Բոլոր գործոնները այս կամ այն չափով նպաստել են համամոլորակային հիմնախնդիրների առաջացմանը և սրմանը: Առաջնորդվելով միայն տնտեսական խնդիրներով, զարկ տալով նյութական արտադրությանը և բնությունը դիտելով միայն որպես

շահագործման օբյեկտ ու արտադրության թափոնների ու կենսագործունեության վայր՝ մարդկությունը կարող է կանգնել համամոլորակային հիմնախնդիրների առջև:

Համամոլորակային հիմնախնդիրների ուսումնասիրությունն ունի շատ կարևոր գործնական և միաժամանակ աշխարհայացքային նշանակություն

Գործնական, որովհետև այդ հիմնախնդիրներն այսօր արդեն ամբողջ հասակավ ծառացած են մարդկության առջև և դրանց գործնական լուծումից է կախված մարդկային գոյության հեռանկարը:

Աշխարհահացքային, որովհետև պատկերացնելով գլոբալ հիմնախնդիրների էությունն ու բովանդակությունը, դուք կարող եք ճիշտ մոտեցում ունենալ նաև լոկալ հարցերին, գտնել դրանց լուծման արդյունավետ ուղիները:

Գլոբալ հիմնախնդիրների ուսումնասիրությունն օգնել է ձեզ յուրացնելու և կյանքում կիրառելու աշխարհագրության չափազանց կարևոր սկզբունքը՝ <<Մտածել գլոբալ, գործել լոկալ>> չափանիշով:

<<Մարդկության համամոլորակային հիմնախնդիրները>> հասկացությունը ի հայտ է եկել 20-րդ դարի կեսին, երբ բնակչության աճը, համաշխարհային տնտեսության, գիտության ու տեխնիկայի զարգացումը հասան այդպիսի աստիճանի, որ դրանց հետևանքները ընդգրկեցին ամբողջ մոլորակը:

Այդպիսով, համամոլորակային (գլոբալ) են կոչվում այն հիմնախնդիրները, որոնք ընդգրկելով ամբողջ մոլորակը և համայն մարդկությունը, վտանգավոր են դառնում նրանց ներկայի ու ապագայի համար, և որոնց լուծումը պահանջում է բոլոր պետությունների ու ժողովուրդների համատեղ ջանքերը: Մեր մոլորակի աշխարհագրական թաղանթում բոլոր երևույթները՝ ոչ միայն բնական, այլև սոցիալ-տնտեսական ու քաղաքական, փոխկապակցված են, փոխպայմանավորված: Նույն ձևով էլ փոխկապակցված ու փոխպայմանավորված են բոլոր այն երևույթները, որոնք շոշափում են ամբողջ մոլորակի, համայն մարդկության շահերը:

Գիտնականները մարդկության համամոլորակային հիմնախնդիրները բաժանում են 3 խմբի՝

1. ***Հիմնախնդիրներ տարբեր հասարակական համակարգերի (պետությունների խմբերի) միջև,***
2. ***Հիմնախնդիրներ մարդու և հասարակության միջև,***
3. ***Հիմնախնդիրներ հասարակության և բնության միջև:***

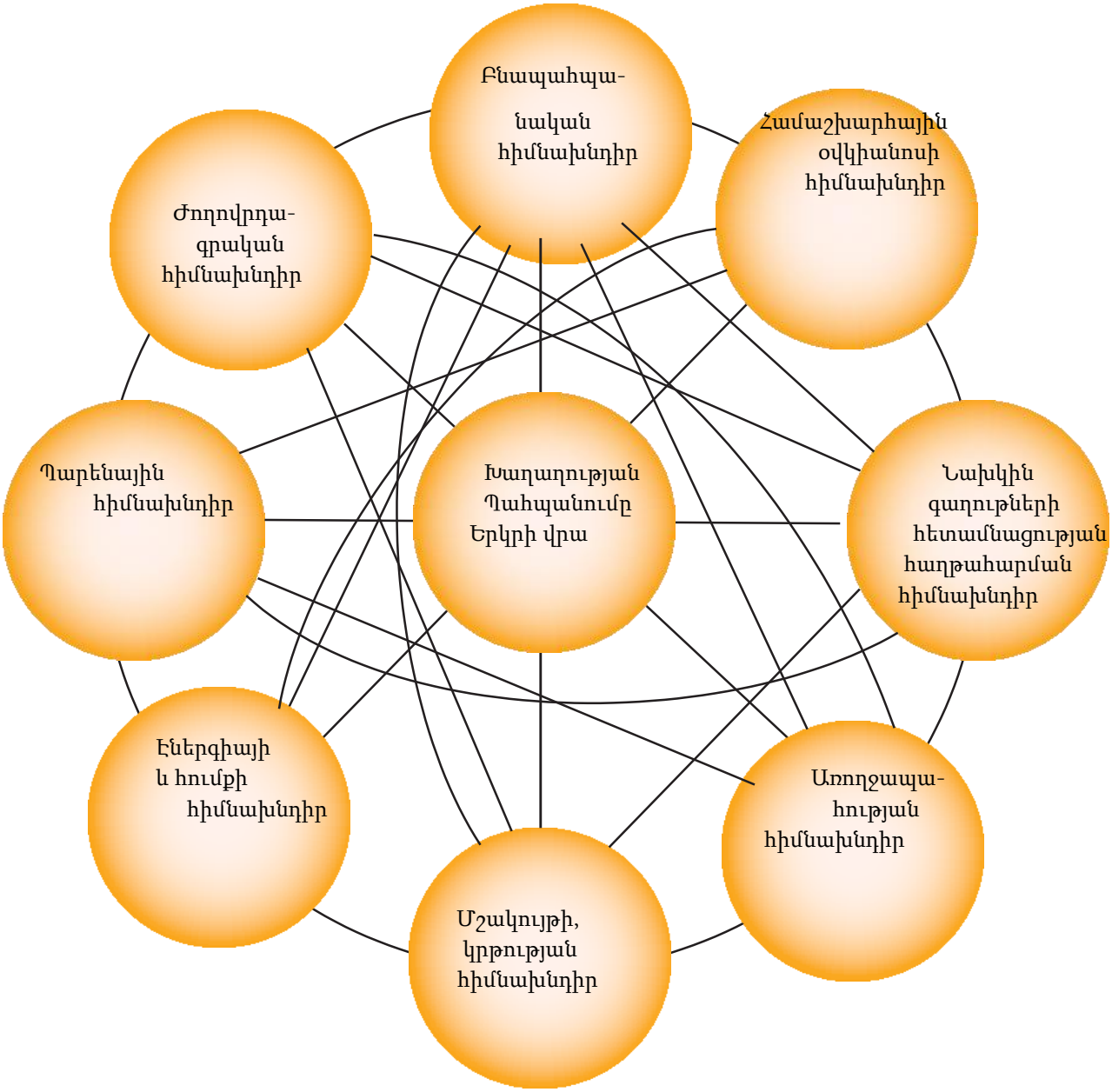
Բնապահպա-
նական
հիմնախնդիր
Համաշխարհային
օվկիանոսի
հիմնախնդիր
Ժողովրդա-
գրական
հիմնախնդիր
Պարենային
հիմնախնդիր
Խաղաղության
Պահպանումը
Երկրի վրա
Նախկին
գաղութների
հետամնացության
հաղթահարման
հիմնախնդիր
Էներգիայի
և հումքի
հիմնախնդիր
Առողջապա-
հության
հիմնախնդիր
Մշակույթի,
կրթության
հիմնախնդիր

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԻՇԵ՝Ք ՈՐ ԵՐԿՐԱԳՈՒՆԴԸ ՄԵՐ ԲՈԼՈՐԻ ՏՈՒՆՆ Է.

Գրականության ցանկ

1. Լեմվել Վալեսյան, Բնոգտագործում և բնապահպանություն, Երևան 1999թ
2. Մաքսիմ Մանասյան, Աշխարհագրություն 12-րդ դասարանի դասագիրք, «Զանգակ» հրատ. Երևան 2011թ
3. Մաքսիմ Մանասյան, Աշխարհագրություն 10-րդ դասարանի դասագիրք, «Զանգակ» հրատ. Երևան 2010թ
4. Ռուդիկ Սարգսյան, Աշխարհագրություն 7-րդ դասարանի դասագիրք, «Արևիկ» հրատ. Երևան 2007թ
5. Գ. Ավագյան, Աշխարհագրություն 8-րդ դասարանի դասագիրք, «Արևիկ» հրատ. Երևան 1999թ
6. Ա. Գասպարյան, Աշխարհագրություն 9-րդ դասարանի դասագիրք, Բնոգտագործում և բնապահպանություն «Լույս» հրատ. Երևան 2005թ
7. https://tamlime.wordpress.com/
8. https://blognews.am/